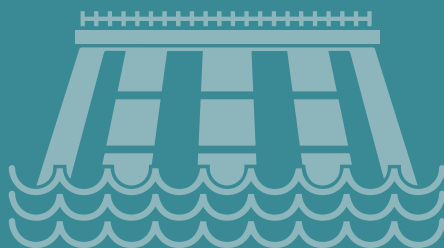

გერემოსდაცვითი
გელანყვაბილუბის მიღების
პროცესის შეფასება
ნამახვანის
ჰიდროელექტროსადგურების
კასკადზე

შესავალი

ჰიდროელექტროსადგურების გავლენა ადამიანებზე, ადგილობრივ სოციალურ და ბუნებრივ გარემოზე იმდენად მაღალია, რომ 5 მგვტ.-ზე მეტი სიმძლავრის ჰესის მშენებლობის ნებართვის მოსაპოვებლად აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) ანგარიშის საკანონდებლო წესებით დადგენილი პირობების მიხედვით მომზადება და მასზე სახელმწიფოს, კერძოდ, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემა.¹ ამ გადაწყვეტილებით სახელმწიფო განსაზღვრავს გარემოზე მიყენებული ზიანის მასშტაბებს, მის შემარბილებელ, მაკომპენსირებელ ღონისძიებებს და შეფასების საფუძველზე მხარს უჭერს ან ეწინააღმდეგება შესაბამისი პროექტის განხორციელებას. საგულისხმოა, რომ მხოლოდ დადებითი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება შეიძლება გახდეს კონკრეტულ პროექტზე მშენებლობის ნებართვის გაცემის საფუძველი.

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის პროექტი, დღეის მდგომარეობით, ორი, ზემო და ქვემო ნამახვანი ჰესებისგან შედგება. კასკადი დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ენერგეტიკული პროექტია, მისი დადგმული სიმძლავრე ჯამურად 424 მგვტ.-ს შეადგენს, კერძოდ, ქვემო ნამახვანი ჰესი – 324 მგვტ.² და ზემო ნამახვანი ჰესი – 100 მგვტ.³ ჰესის სიმძლავრის გათვალისწინებით, ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი გზშ პროცედურის გავლასა და გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემას დაექვემდებარა.

აღსანიშნავია, რომ გარემოს დაცვის სამინისტროს 2020 წლის 28 თებერვლის გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება მხოლოდ ქვემო ნამახვანი ჰესს უკავშირდება. დღეის მდგომარეობით ზემო ნამახვანი ჰესს გარემოსდაცვითი ნებართვა არ გააჩნია.

სახელმწიფოს ჯერ კიდევ არ აქვს წარმოდგენა ზემო ნამახვანი ჰესის გარემოზე ზემოქმედების თაობაზე, უცნობია რა გავლენა ექნება აღნიშნულ ჰესს ეკოლოგიაზე, დგილობრივ პაბიტატებსა და მოსახლეობაზე. ზემო და ქვემო ნამახვანი ჰესები ერთმანეთზე პირდაპირაა დამოკიდებული და ერთიან პროექტს წარმოადგენს. ზემო ნამახვანი ჰესზე გზშ ანგარიშის არარსებობის პირობებში, მოსალოდნელი ზეგავლენის სრულყოფილი გამოკვლევისა და შეფასების გარეშე, სრულიად ბუნდოვანია შეძლებს თუ არა ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგური პროექტით განსაზღვრული მახასიათებლებით მუშაობასა და დაგეგმილი მოცულობის ელექტროენერგიის გამომუშავებას.

1 2 მგვტ.-მდე სიმძლავრის მქონე ჰიდროელექტროსადგურები გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პროცედურისგან გათავისუფლებულია, ხოლო 2-5 მგვტ. სიმძლავრის ჰესები ექვემდებარება სკრინინგის პროცედურას, რომლის საფუძველზეც მიიღება გადაწყვეტილება საჭიროებს თუ არა პროექტი გზშ-ს – გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი – დანართი I, II- იბ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/document/view/3691981?publication=7>

2 თავდაპირველად ნამახვანი-ჟონეთის დადგმული სიმძლავრე 333 მგვტ-ით იყო განსაზღვრული, თუმცა დღეის მდგომარეობით აღნიშნული სიმძლავრე შემცირდა და 324 მგვტ-ით განისაზღვრა.

3 ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურის მონაცემები აღებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ გამოქვეყნებული გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშიდან. გზშ ანგარიში ხელმისაწვდომია ბმულზე – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/17104>

თეპი 1

ნამუხვანის

ჰიდროელექტროსადგურების
კესკედზე 2011 დე 2015 წლებში
მომზადებული გზამკვლევი

ნამახვანი ჰესის 12 წლიანი ისტორია

ნამახვანი ჰესის კასკადის პროექტის განვითარებას საფუძველი 2009 წელს ჩაეყარა. პროექტმა განვლილი 12 წლის მანძილზე როგორც ტექნიკური, ისე ენერგეტიკული მახასიათებლები შეიცვალა. პროექტის ცვლილებების გათვალისწინებით კასკადზე რამდენიმე გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიში მომზადდა, სამწუხაროდ, სიღრმისეული კვლევა ამ 12 წლის განმავლობაში მომზადებულ არც ერთ გზა ანგარიშში არ გვხვდება.

ნამახვანი, ტვიში, ჟონეთი

ჰიდროელექტროსადგურის სამი ჰესი

2011 წლის პროექტი

პროექტის საწყის ეტაპზე, 2011 წლის გზა ანგარიშის მიხედვით ნამახვანის ჰესების კასკადის პროექტი სამი ნაწილისგან შედგებოდა: ტვიშის, ნამახვანისა და ჟონეთის ჰესებისგან. პროექტის ჯამური სიმძლავრე 450 მგვტ იყო (ტვიში: 100 მგვტ, ნამახვანი: 250 მგვტ, ჟონეთი: 100 მგვტ) და წლიურად 1600 გვტ.სთ. ელექტროენერგიის გამომუშავება იყო დაგეგმილი.⁴

თავდაპირველ პროექტს კრიტიკული შეფასება მოჰყვა ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მხრიდან. „მწვანე ალტერნატივას“ შეფასებების მიხედვით, პროექტში სათანადოდ არ იყო გათვალისწინებული ტერიტორიის სეისმური მდგრადობა, ასევე მიკროკლიმატის ცვლილებების გავლენა ბუნებრივ ჰაბიტატებზე, ადგილობრივ ფლორასა და ფაუნაზე. პროექტის განხორციელების შემთხვევაში 200-ზე მეტ ოჯახს განსახლება ემუქრებოდა, რაც მნიშვნელოვან სოციალურ ზეგავლენას გამოიწვევდა.⁵ 2012 წლის თებერვალში, განმახორციელებელმა კომპანიებმა ვალდებულებების შეურსრულებლობის გამო პროექტი დატოვეს.⁶ ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის მშენებლობა შეჩერდა. შესაბამისად, მომზადებული გზა-ანგარიშის განხილვაც შეწყდა.

4 „ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადი (პროექტი) – იხ. ბმული – http://greenalt.org/old/map/text/namaxvan_hesi/namaxvan_hesi.html

5 „ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადი (პროექტი) – იხ. ბმული – http://greenalt.org/old/map/text/namaxvan_hesi/namaxvan_hesi.html

6 იქვე

ნამახვანი-ჟონეთი, ტვიში

ჰიდროელექტროსადგურის ორი ჰესი

2015 წლის პროექტი

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის პროექტის განხორციელების მიზნით 2012 წელს საქართველოს ენერგეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროსთან შეთანხმებით, სააქციო საზოგადოება „საქართველოს ნავთობისა და გაზის კორპორაციამ“ 100%-იანი წილობრივი მონაწილეობით სააქციო საზოგადოება „ნამახვანი“ დააარსა.⁷ 2012-2015 წლებში სს „ნამახვანის“ მიერ სამომავლო სამშენებლო და გარემოსდაცვითი ნებართვის მისაღებად განხორციელდა გარკვეული სამუშაოები, მათ შორის, ადგილობრივი მოსახლეობის მიწის ნაკვეთების გამოსყიდვის მიმართულებით.

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის მშენებლობისთვის სახელმწიფოს მიერ დაარსებული სააქციო საზოგადოება „ნამახვანი“ 2015 წელს გარემოსდაცვითი ნებართვის მოპოვების მიზნით საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს წარუდგენს ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის ახალ გზშ ანგარიშს. ანგარიშის მიხედვით, კასკადი ორი ჰესისგან შედგება – ტვიში ჰესი (ზემო ნამახვანი) დადგმული სიმძლავრით 100 მგვტ. და ნამახვანი-ჟონეთი (ქვემო ნამახვანი) ჰესი, დადგმული სიმძლავრით 333 მგვტ. საპროექტო არეალად ცაგერისა და წყალტუბოს მუნიციპალიტეტების ტერიტორიები განისაზღვრა.

2015 წლის პროექტის გზშ ანგარიში ასევე არ აღმოჩნდა საკითხის სრული შესწავლითა და გამოკვლევებით შედგენილი. ანგარიში კრიტიკულად შეაფასა ორგანიზაცია „მწვანე ალტერნატივამ“. დასკვნის შესაბამისად, პროექტი სოციალურ და ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე ზეგავლენისა და განხორციელების მიზანშეწონილობის თვალსაზრისით უსაფუძვლო და დაუსაბუთებელი იყო. გზშ-ანგარიში არ მოიცავდა ინფორმაციას ადგილობრივი მოსახლეობაზე პროექტის ირიბი ზეგავლენის შესახებ, ამასთან არ იყო განხილული ჰესების კასკადის კუმულაციური ზემოქმედება და მისი გავლენის ხარისხი ადგილობრივ გარემოზე.⁸ „მწვანე ალტერნატივა“ საკუთარ შეფასებაში ასევე საუბრობს ანგარიშის შემდგენი კომპანიის, „გამა კონსალტინგის“ მანკიერ პრაქტიკაზე და სხვადასხვა პროექტიდან დაკოპირებულ მონაცემებზე, რაც პროექტის ხარისხის თაობაზე დასაბუთებულ ეჭვებს ქმნიდა.⁹

7 „საქართველოს ნავთობისა და გაზის კორპორაციას ახალი შვილობილი კომპანია ჰყავს“ – 03.02.2012 წ. – იბ. ბმული – <https://www.gogc.ge/ka/article/saqartvelos-navtobisa-da-gazis-korporacias-axali-shvilobili-kompania-hyavs/334>

8 „ასოციაცია მწვანე ალტერნატივას შენიშვნები“ 22.12.2015წ. – http://greenalt.org/wp-content/uploads/2016/02/%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98_GA_%E1%83%9C%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%98.pdf

9 იქვე – თავი 2 „პროექტის ხარისხი“

ნამახვანის ჰესების კასკადის გზმ ანგარიშზე მრავალი კითხვის ნიშნის არსებობის მიუხედავად, საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტრომ 2015 წლის 25 დეკემბერს პროექტზე დადებითი ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა N73 გასცა, რომლითაც პროექტის განხორციელება შესაძლებლად მიიჩნია.¹⁰

2015 წლის დადებითი ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნის საფუძველზე ნამახვანის ჰესების კასკადის პროექტმა იმავე წელს მშენებლობის ნებართვის უფლება მოიპოვა.¹¹ თუმცა პროექტის განხორციელება და სამშენებლო სამუშაოები ვერ დაიწყო.

პროექტის ტექნიკური მახასიათებლების ცვლილების გათვალისწინებით, 2015 წლის დადებითმა ეკოლოგიურმა დასკვნამ, როგორც ქვემო, ისე ზემო ნამახვანის ჰესის შემთხვევაში იურიდიული ძალა დაკარგა.

საგულისხმოა, რომ ქვემო ნამახვანი ჰესზე 2020 წელს ახალი გარემოსდაცვით ნებართვა გაიცა, თუმცა ზემო ნამახვანი ჰესის გარემოზე ზემოქმედების შეფასება და მასზე გარემოს დაცვის სამინისტროს გადაწყვეტილება ჯერ კვლავ არ არსებობს.

10 საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების დაცვის სამინისტროს 2015 წლის 25 დეკემბერის ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/16968>

11 „ნამახვანის ჰესების კასკადის პროექტის განხორციელებისათვის მშენებლობის ნებართვა გაიცა“ – 02.02.2016 წ. – იხ. ბმული – <https://www.interpressnews.ge/ka/article/364529-namaxvan-hesebis-kaskadis-proektis-ganxorcielebistvis-msheneblobis-nebartva-gaica/>

თეზი 2

ზემო ნემესკანი ჰესს
გერემოსდაცვითი ნებართვა
ერ ქვეს

2019 წლის 18 იანვარს სს „ნამახვანმა“ წერილით მიმართა საქართველოს გარემოსდაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და აცნობა, რომ პროექტის ოპტიმიზაციის მიზნით კასკადის სამშენებლო ობიექტებზე, როგორც ქვემო, ისე ზემო ნამახვანი ჰესზე დაგეგმილი იყო ტექნიკური მახასიათებლების ცვლილება. კერძოდ, წარდგენილი განცხადებით ირკვეოდა, რომ ზემო ნამახვანის ჰესის შენობა, რომელიც თავდაპირველი (2015 წლის) პროექტის მიხედვით განცალკევებით უნდა აშენებულიყო იცვლიდა ადგილმდებარეობას და უშუალოდ კაშხლის კონსტრუქციაში აშენდებოდა. ამასთან, ჰესის შენობასთან მდინარის ქვედა ბიეფის დაწვევის მიზნით სოფელ ორხვის ხიდის მიმართულებით მდინარე რიონის კალაპოტის ჩაღრმავება იგეგმებოდა.¹²

კომპანიის 2019 წლის 18 იანვრის წერილს თან ერთვის „გამა კონსალტინგის“ მიერ მომზადებული ანგარიში. ანგარიშში საუბარია პროექტში შესული ცვლილებების მნიშვნელობაზე და ოპტიმიზაციის აუცილებლობაზე. საგულისხმოა, რომ მითითებული ანგარიში 2015 წლის გზშ ანგარიშისა და მის საფუძველზე გაცემული დადებითი ეკოლოგიური ექსპერტიზის N73 დასკვნის კრიტიკას წარმოადგენს.

„გამა კონსალტინგი“, რომელიც 2015 წლის გზშ ანგარიშის ავტორია, თავად მიუთითებს ანგარიშის მნიშვნელოვან ხარვეზებზე და მისი გამოსწორების აუცილებლობაზე.¹³

წარდგენილი წერილისა და ანგარიშის საფუძველზე, გარემოს დაცვის სამინისტროს უნდა შეეფასებინა, რამდენად ექვემდებარებოდა აღნიშნული ცვლილება გარემოზე მიყენებული ზიანის რისკის ზრდას და შესაბამისად, საჭირო იყო თუ არა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ახალი ანგარიშის მომზადება. სს „ნამახვანი“ პროექტის ოპტიმიზაციის მიზნით დაგეგმილ ცვლილებებს ძირითად შემთხვევებში უმნიშვნელო ზეგავლენად განიხილავდა, თუმცა სამინისტრომ საკუთარ გადაწყვეტილებაში აღნიშნა, რომ –

„ტვიში ჰესის (ზემო ნამახვანი) პროექტის ცვლილება, მდინარე რიონის კალაპოტის დაღრმავება გამოიწვევს ქვედა ბიეფის დონის დაღრმავებას, შესაბამისად დაირღვევა ფერდობების დინამიკური წონასწორობა, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს მეწყრული პროცესების გააქტიურება და გარემოზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედება.“¹⁴

12 სკრინინგის განცხადება – 18.01.2019 – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/8374>

13 იქვე – გვ. 3, გვ. 6-25.

14 ნამახვანის ჰესების კასკადის მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროექტში შეტანილი ცვლილებებზე (ექსპლუატაციის პირობების შეცვლა) სკრინინგის გადაწყვეტილების შესახებ – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2019 14 თებერვლის N2-143 ბრძანება – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/13031>

აღნიშნულის საფუძველზე სამინისტროს გადაწყვეტილებით წარმოდგენილ ცვლილებები იწვევდა პროექტის ექსპლუატაციის პირობების მნიშვნელოვან ცვლილებას, რაც, თავის მხრივ, იწვევდა გეოლოგიურ, ფიზიკურ და ბიოლოგიურ გარემოზე ზემოქმედების რისკების გაზრდას. ცვლილებების გათვალისწინებით ორივე ჰესის, როგორც ქვემო, ისე ზემო ნამახვანი ჰესების პროექტი ახალი გზა-ანგარიშის მომზადებას დაექვემდებარა.¹⁵

შესაბამისად, სამართლებრივი ძალა დაკარგა სამინისტროს 2015 წლის 25 დეკემბერის N73 ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნამ. ტექნიკური მახასიათებლების ცვლილების გათვალისწინებით შეუძლებელია სახელმწიფო რაიონ ფორმით ისევ ეყრდნობოდეს ძველი მახასიათებლებით მომზადებულ კვლევებს. აღნიშნული როგორც კანონმდებლობის, ისე გარემოსდაცვითი სტანდარტების დარღვევას წარმოადგენს.

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის განახლებული პროექტის შესახებ, ახალი გზა-ანგარიშის მომზადების თაობაზე, გარემოს დაცვის სამინისტროს გადაწყვეტილების მიუხედავად, პროექტის განმახორციელებელი კომპანია მხოლოდ ქვემო ნამახვანი ჰესის პროექტის ცვლილებების გზა-ანგარიშს წარადგენს. ანგარიში არ ეხება ზემო ნამახვანი ჰესს.

ეროვნული კანონმდებლობა ერთმანეთზე დამოკიდებული ჰესების კასკადის ნებართვის დაყოფის ცნებას არ ითვალისწინებს.

ზემო და ქვემო ნამახვანი ჰესები ერთმანეთზე პირდაპირ არიან დამოკიდებული და საერთო პროექტს წარმოადგენენ. შესაბამისად, იმ პირობებში, როდესაც ამ ტიპის ობიექტების კუმულაციური ზემოქმედების მასშტაბი სიღრმისეული შეწავლის საგანი უნდა იყოს, ნებართვების დაყოფა და ამ ჰესების გარემოზე ზემოქმედების ცალ-ცალკე, დანაწევრებულად შეფასება ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან გარემოსდაცვითი პრინციპების, გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სანდარტების დარღვევასა და უგულებელყოფას წარმოადგენს. საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ვალდებული იყო ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის სრული პროექტის გზა-ანგარიში მოეთხოვა, რომელიც სრულად ასახავდა კასკადის შემადგენელი ორივე ჰესის სრულყოფილ გამოკვლევას, ჰესების კუმულაციურ ზემოქმედებას და მხოლოდ შემდეგ გაეგრძელებინა ადმინისტრაციული

15 ნამახვანის ჰესების კასკადის მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროექტში შეტანილი ცვლილებებზე (ექსპლუატაციის პირობების შეცვლა) სკრინინგის გადაწყვეტილების შესახებ – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2019 14 თებერვლის N2-143 ბრძანება – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/13031>

წარმოების ეტაპზე ანგარიშების შეფასება.¹⁶ აღნიშნულის საპირისპიროდ, სამინისტრომ ადმინისტრაციული წარმოება მხოლოდ ქვემო ნამახვანის ჰესის ცვლილებების თაობაზე გააგრძელა და საბოლოოდ გადაწყვეტილებაც მხოლოდ ქვემო ნამახვანი ჰესზე მიიღო.

აღნიშნულ პირობებში, დღეის მდგომარეობით ზემო ნამახვანი ჰესს გარემოსდაცვითი ნებართვა არ გააჩნია. შეუფასებელი რჩება ქვემო და ზემო ნამახვანი ჰესების გარემოზე კუმულაციური ზემოქმედების ხასიათი და მასშტაბები. ამასთან, უცნობია, თუ როდის შეასრულებს საქმიანობის განმახროციელბელი კომპანია სამინისტროს მოთხოვნას, ზემო ნამახვანის ჰესის პროექტში ცვლილებების შეტანის თაობაზე ახალი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადების ნაწილში და როგორ უზრუნველყოფს გარემოს დაცვის სამინისტრო კომპანიისთვის დაკისრებული ვალდებულების აღსრულებას.

ზემო ნამახვანი ჰესის პროექტის შეუფასებლობის მიუხედავად, გარემოს დაცვის სამინისტრომ ქვემო ნამახვანი ჰესზე 2020 წლის 28 თებერვალს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება გასცა.¹⁷ გადაწყვეტილება მნიშვნელოვანი ფაქტობრივი უზუსტობებითა და სამართლებრივი ხარვეზებით ხასიათდება, რაც კანონმდებლობის შესაბამისად მისი გაუქმების საფუძველს ქმნის.

16 საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, მუხლი 83

17 წყალტუბოსა და ცაგერის მუნიციპალიტეტებში, შპს „ენკა რინიუებლობის“ მდ. რიონზე ორსაფეხურიანი ჰესების კასკადის (ტვიში ჰესი 100 მგვტ დადგმული სიმძლავრით და ნამახვანი-ჟონეთი ჰესი – 333 მგვტ დადგმული სიმძლავრით) მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროექტში ექსპლუატაციის პირობების ცვლილებებზე (ქვედა ნამახვანი) გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის შესახებ – 28.02.2020 წ. – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/28460>

თეზი 3

რატომ არის უკანონო ნაგებობების
პიდროელექტროსადგურის
გარემოსდაცვითი გელანყვაბილაბა

2018 წლიდან ქვეყანაში გარემოზე ზემოქმედების შეფასების კანონმდებლობა მნიშვნელოვნად შეიცვალა და საგრძნობლად დაუახლოვდა საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილ მოთხოვნებს.¹⁸ კანონმდებლობით გარემოზე ზემოქმედების რისკების მაქსიმალური შემცირებისა და ინფორმაციის საჯაროობის მეტად უზრუნველყოფის მიზნით დამატებით განისაზღვრა საქმიანობის სკრინინგისა¹⁹ და სკოპინგის²⁰ პროცედურები. ამასთან, როგორც სკრინინგისა და სკოპინგის, ისე გზმ-ანგარიშის განხილვის ეტაპი სავალდებულოდ ითვალისწინებს საზოგადოების მაქსიმალურ ინფორმირებას, საჯარო განხილვების ორგანიზებასა და დაინტერესებული პირებისთვის ადმინისტრაციული წარმოების მასალების სრულად მიწოდების მოთხოვნას.²¹ სავალდებულოა დაინტერესებული პირების მიერ გამოთქმული მოსაზრებების ანგარიშში ასახვა და დასმულ შეკითხვებზე ამომწურავი პასუხების გაცემა. დადებითი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემა მხოლოდ კანონმდებლობით დადგენილი ყველა მოთხოვნის შესრულების და სრული ინფორმაციის სათანადო შეფასების შედეგად არის შესაძლებელი.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 2019 წლის 18 იანვარს სს „ნამახვანმა“ გარემოს დაცვის სამინისტროს აცნობა, რომ ქვემო ნამახვანი ჰესის ტექნიკური მახასიათებლები იცვლებოდა, კერძოდ, იგეგმებოდა ჰესის შენობის გადატანა უშუალოდ კაშხლის კონსტრუქციაში, იცვლებოდა სადერივაციო გვირაბის მდებარეობა და იზრდებოდა წყალსაცავის შეტბორვის არეალი.²² ქვემო ნამახვანი ჰესის პროექტი, ტექნიკური მახასიათებლების ცვლილების გათვალისწინებით, ვალდებული გახდა ახალი კანონმდებლობით დადგენილი განახლებული პროცედურები გაეცლო. ჰიდროელექტროსადგურის პროექტმა გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსით დადგენილი სკრინინგისა და სკოპინგის პროცედურები მნიშვნელოვანი დარღვევებით გაიარა და მასზე დადებითი გარემოსდაცვითი ნებართვა გაიცა. პროცესის მიმდინარეობის სხვადასხვა ეტაპზე არაერთი სამართლებრივი დარღვევა ვლინდება.

18 „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ – 01.06.2017 წ. – იხ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/document/view/3691981?publication=7>

19 სკრინინგის ეტაპზე მიიღება გადაწყვეტილება, საჭიროებს თუ არა კონკრეტული ობიექტი გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადებას. კოდექსით გათვალისწინებული ცალკეული საქმიანობები (მოცემული პირველ დანართში) სავალდებულოდ ექვემდებარებიან გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის მომზადებას. ხოლო მეორე დანართში არსებული საქმიანობების თაობაზე გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო შეფასების შედეგად იღებს გადაწყვეტილებას ექვემდებარება თუ არა საქმიანობა გზმ ანგარიშის მომზადებას. - იხ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/document/view/3691981?publication=7> – დანართი 1, დანართი 2

20 სკოპინგის განცხადება მოიცავს გზმ ანგარიშში გამოსაყენებელი ზოგადი ინფორმაციის ჩამონათვალს, განსახორციელებელი საქმიანობის სახეებსა და ჩასატარებელი კვლევების ანალიზს მომზადებას. - იხ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/document/view/3691981?publication=7> – მუხლი 8, მუხლი 9

21 საჯარო განხილვა უნდა ჩატარდეს როგორც სკოპინგის ანგარიშის, ისე გზმ ანგარიშის თაობაზე, რაც შეეხება სკრინინგის ანგარიშს, ამ შემთხვევაში ინფორმაცია სრულად უნდა გამოქვეყნდეს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ვებ-გვერდზე – იხ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/document/view/3691981?publication=7> – მუხლი 7, ნაწილი 5, მუხლი 9 – ნაწილი 3, მუხლი 12 ნაწილი 5.

22 სკრინინგის განცხადება – 18.01.2019 – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/8374>

საზოგადოებისა და დაინტერესებული პირების ჩვეულებრივი ჩართულობის გარეშე მიღებული გადაწყვეტილება

2019 წლის 17 ივნისს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ვებ-გვერდზე შპს „ენკა რინიუებლზის“²³ მიერ წარდგენილი სკოპინგის ანგარიში განთავსდა. დაინტერესებული პირებისათვის შენიშვნებისა და მოსაზრებების წარდგენის ვადად 2019 წლის 9 ივლისი განისაზღვრა. 2019 წლის პირველ აგვისტოს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ დამატებითი ინფორმაციის წარმოდგენის მოთხოვნით მიმართა შპს „ენკა რინიუებლზს“.²⁴ ხოლო სკოპინგის ანგარიშის საჯარო განხილვა წყალტუბოს მუნიციპალიტეტში, 2019 წლის 6 სექტემბერს, 14:00 საათზე ჩაინიშნა. თუმცა, საგულისხმოა, რომ განხილვის თარიღი წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის 2019 წლის 2 სექტემბრის წერილის საფუძველზე შეიცვალა და 14:00 საათის ნაცვლად 10:00 საათით განისაზღვრა.²⁵ იმ პირობებში, როდესაც წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის მერიის შენობა საპროექტო არეალიდან საკმაოდ დაშორებულ ადგილს წარმოადგენს, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის განხილვის დროის ცვლილება მნიშვნელოვნად აბრკოლებდა საჯარო განხილვაზე დასწრების შესაძლებლობას.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის საჯარო განხილვა 2019 წლის 20 დეკემბერს, ასევე წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის მერიის შენობაში გაიმართა.

კანონმდებლობის შესაბამისად, საჯარო განხილვა საპროექტო არეალიდან ყველაზე ახლოს მდებარე ადმინისტრაციულ შენობაში უნდა ჩატარდეს.²⁶ მითითებული რეგულაციის მიზნობრიობას დაინტერესებული პირებისა და ადგილობრივი მაცხოვრებლების პროცესში ჩართულობის მაქსიმალური უზრუნველყოფა წარმოადგენს.

აღნიშნული საკანონმდებლო სტანდარტის მიუხედავად, როგორც სკოპინგის, ისე გზა ანგარიშის საჯარო განხილვა, უშუალოდ საპროექტო არეალიდან თითქმის 50 კმ.-ით დაშორებულ წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის მერიის შენობაში გაიმართა.

23 2019 წლის 27 მაისს სს „ნამახვანმა“ ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობასთან დაკავშირებით გაცემული 2015 წლის 25 დეკემბრის N73 დადებითი ეკოლოგიური ექსპერტიზის დასკვნა და მასთან დაკავშირებულ სამართლებრივი უფლებამოსილებები სრულად გადასცა შპს „ენკა რინიუებლზს“-ს – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის N2-451 ბრძანება – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/16969>

24 საქართველოს გარემოსა დაცვისა და სოფლის მეურნეობის ოფიციალურ გვერდზე გამოქვეყნებული საჯარო ინფორმაცია – 20.08.2019წ. იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/16867>

25 საქართველოს გარემოსა დაცვისა და სოფლის მეურნეობის ოფიციალურ გვერდზე გამოქვეყნებული საჯარო ინფორმაცია – 02.09. 2019წ. იხ. ბმული <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/16905>

26 გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი – მუხლი 9, ნაწილი 3, მუხლი 12, ნაწილი 5 – იხ. ბმული -<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981>

აღსანიშნავია, რომ საპროექტო ტერიტორიიდან მუნიციპალიტეტის ცენტრამდე მოსახვედრად საზოგადოებრივი ტრანსპორტი არ ფუნქციონირებს, ხოლო მოსახლეობას გადაადგილებისათვის დაახლოებით 2-3 საათი სჭირდება. მაშინ, როდესაც უშუალოდ საპროექტო არეალში რამდენიმე ადმინისტრაციული შენობა, მათ შორის სკოლა და ბაღი მდებარეობს, ხოლო მოსახლეობის დასწრების ინტერესი მაღალია, სამინისტრო ვალდებული იყო, დაეკმაყოფილებინა დაინტერესებული პირების ინტერესი და ყველა ადამიანისთვის მიეცა საჭარო განხილვაზე დასწრების თანაბარი შესაძლებლობა.

აღნიშნული დაბრკოლების მიუხედავად, ადგილობრივი მოსახლეობის ნაწილმა მაინც მოახერხა საჭარო განხილვაზე დასწრება. თუმცა, წყალტუბოს მუნიციპალიტეტის მერიის შენობაში გამართულ საჭარო განხილვაზე მისული ადგილობრივი მოსახლეობის რელევანტური და კრიტიკული შეკითხვები უმეტეს შემთხვევაში პასუხგაუცემელი დარჩა.²⁷ ადგილობრივ მოსახლეობას არ მიენოდა სრული და ამომწურავი ინფორმაცია კომპანიის მიერ წარდგენილი კვლევების, განსახორციელებელი სამუშაოების ზეგავლენის, შესაძლო საფრთხეებისა და რისკების თაობაზე.

მითითებული გარემოებები აჩვენებს, რომ ნამახვანი ჰესის გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების სათანადო ჩართულობა უზრუნველყოფილი არ ყოფილა. ევროკავშირის გარემოსდაცვითი სამართლის²⁸ და ორჰუსის კონცენციის²⁹ შესაბამისად, ქვეყანაში 2018 წლიდან მოქმედი გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი განსაზღვრავს, რომ გადაწყვეტილების მიღების ნებისმიერ სტადიაზე სამინისტრო ვალდებულია, უზრუნველყოს საზოგადოებისა და დაინტერესებული პირების მაქსიმალური ინფორმირება და მათი ჩართულობა. კოდექსის შესაბამისად, საჭარო განხილვა გამჭვირვალედ, საზოგადოების მაქსიმალური ჩართულობის უზრუნველყოფით უნდა განხორციელდეს. მხოლოდ მსგავსი სახით ჩატარებული საჭარო განხილვა წარმოადგენს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველს. საჭარო განხილვის პროცედურის დარღვევა, დაინტერესებული პირების უფლების შეზღუდვა და საზოგადოებისათვის არასრულყოფილი ინფორმაციის მიწოდება გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურული ნაწილის მნიშვნელოვან დარღვევას წარმოადგენს. როგორც საერთაშორისო სტანდარტების, ისე შიდასაკანონმდებლო მოწესრიგების შესაბამისად, დაინტერესებული პირებისა და საზოგადოების რეალური ჩართუ-

27 „ნამახვანის ჰესების კასკადის პროექტის გარემოზე გემოქმედების შეფასების ანგარიშის საჭარო განხილვის კანონდარღვევით ჩატარების შესახებ“ – 23.12.2019 წ. – იბ. ბმული – <https://emc.org.ge/ka/products/gantskhadebanamakhvanis-hesebis-kaskadis-proektis-garemoze-zemokmedebis-shefasebis-angarishis-sajaro-gankhilvis-kanondarghvevebit-chatarebis-shesakheb>

28 Environment Impact Assessment EIA Directive- იბ. ბმული – <https://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>

29 „გარემოსდაცვითსაკითხებთანდაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობისა და ამ სფეროში მართმასუჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ კონცენცია – იბ. ბმული – <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1210443?publication=0>

ლობის გარეშე ჩატარებული საჯარო განხილვა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველია.

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის საჯარო განხილვის მსგავსმა პროცედურამ სამწუხაროდ, კიდევ ერთხელ ნათლად აჩვენა, რომ კანონმდებლობის გაუმჯობესების მიუხედავად, სახელმწიფოს პრაქტიკა უცვლელი რჩება. საზოგადოების ჩართულობა ფორმალურ ხასიათს ატარებს. ადგილობრივ მოსახლეობას არ მიენიჭება სათანადო ინფორმაცია პროექტის შესაძლო დადებით ან უარყოფით გავლენებზე, მათ შემამსუბუქებელ ღონისძიებებზე. მოსახლეობის ობიექტური შეკითხვები, მათ შორის, პროექტების განხორციელების აუცილებლობის, ეკონომიკური დასაბუთების და ადგილობრივების, კუთხის თუ თემისთვის კონკრეტული პროექტის სარგებლიანობის თაობაზე, სახელმწიფოს მიერ კვლავ პასუხგაუცემელი რჩება.

ჩრდილოეთი კვლევები და პირობიანი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის უპირველესი მიზანი დაგეგმილი საქმიანობის ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობაზე ზეგავლენის შეფასებაა³⁰.

საქმიანობის ნებისმიერი განმახორციელებელი ვალდებულია, სრულად და ყოვლისმომცველად შეისწავლოს საქმიანობის შესაძლო გავლენა ადგილობრივი მოსახლეობის უფლებებზე, მათ შორის, ზეგავლენა როგორც გარემოსდაცვითი, ისე ეკონომიკური სარგებლიანობის თუ ზიანის კუთხით.³¹

შეფასებული უნდა იქნეს გავლენის ხარისხი, მისი შემარბილებელი თუ აღმომფხვრელი ღონისძიებები და ანგარიშში ადგილობრივი კონტექსტის სრული სურათი წარმოჩინდეს. სახელმწიფომ მხოლოდ მსგავსი სახის, დეტალურად შესწავლილი ინფორმაციის გაანალიზების შედეგად უნდა მიიღოს საქმიანობის განხორციელებაზე რაიმე სახის გადაწყვეტილება.

შპს „ენკა რინიუებლზის“ მიერ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წარდგენილი გზშ ანგარიში ვერ აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ სტანდარტებს. ანგარიში ვერ პასუხობს პროექტის უსაფრთხო-

30 გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, მუხლი 2, ნაწილი პირველი, „ა“ ქვეპუნქტი – იხ. ბმული -<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981>

31 გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, მუხლი 2, ნაწილი პირველი, „გ“ ქვეპუნქტი – იხ. ბმული -<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981>

ბის მოთხოვნებს. სამინისტროში წარდგენილი გეოლოგიური და სეისმოლოგიური კვლევები დარგის სპეციალისტების განცხადებით შეუძლებელია ჩაითვალოს სრულყოფილად.³² კომპანიის მიერ ასევე არასათანადოდ არის გამოკვლეული პროექტის ჰიდროლოგიური მახასიათებლები, კერძოდ, მდინარე რიონის არსებული ჰიდროლოგიური რესურსისა და ეკოლოგიური ხარჯის მოცულობები. წარდგენილი ანგარიში ადგილობრივი წარმოების პროდუქტებზე მიკროკლიმატის გავლენის შესაფასებლად საკმარის მონაცემებს არ შეიცავს. შესაბამისად, რთულია გავლენის შეფასება და მისი შემცირებისა და შემამსუბუქებელ ზომებზე მსჯელობა.³³ ყოველივე ზემოაღნიშნული გზმ ანგარიშის ის მნიშვნელოვანი ნაწილია, რომელთა წინასწარი შეფასება პროექტის განხორციელებაზე დადებითი გადაწყვეტილების ერთ-ერთი უმთავრესი საფუძველია. არასრულფასოვანი კვლევების ფონზე, ანგარიშის მიღება და პროექტის დადებითად შეფასება გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის უხეშ დარღვევას წარმოადგენს.

საინტერესოა, რომ გზმ ანგარიშში არსებული კვლევების არასრული ხასიათი თავდაპირველად გარემოს დაცვის სამინისტრომაც აღიარა, როდესაც 2020 წლის 21 იანვრის წერილით კომპანიას დამატებით 22 სახის კვლევაზე მიუთითა, რომელიც სავალდებულოდ უნდა ყოფილიყო გზმ ანგარიშში და მათი არარსებობის საფუძველზე ადმინისტრაციული წარმოება შეაჩერა.³⁴ შპს „ენკა რინიუებლზმა“ მოთხოვნილი ინფორმაციის სრულად წარდგენის ნაცვლად, 2020 წლის 27 იანვარს სამინისტროში გაგზავნილ წერილში განმარტა, რომ მოთხოვნილი კვლევების ნაწილი უკვე იყო ანგარიშში, ნაწილი კი პროექტის ცვლილების ფარგლებს სცდებოდა და ინფორმაცია 2015 წლის გზმ-ანგარიშში იყო ასახული.³⁵ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით ადმინისტრაციული წარმოება კომპანიის მიერ დამატებით წარდგენილი წერილისა და თანდართული დოკუმენტაციის საფუძველზე გაგრძელდა. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის თაობაზე მიმდინარე ადმინისტრაციული წარმოების ეტაპზე, სამინისტრომ ვერ მოახერხა კომპანიისგან დამატებით მოთხოვნილი კვლევები მიეღო. ადმინისტრაციული წარმოების შეჩერების და სავალდებულო კვლევების წარმოუდგენლობის შემდეგ კი, წარმოების შეწყვეტის ნაცვლად, სამინისტრომ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება გასცა. გადაწყვეტილება პირობიანია და მასში მითითებულია 25-მდე სავალდე-

32 „არსებული გათვლით, ქვედა ნამახვანში ჰესი 5 მაგნიტუდა მიწისძვრასაც ვერ გაუძლებს, რაჭაში 1991 წელს 7 მაგნიტუდის მიწისძვრა მოხდა“ – 05.03.2020 წ. – იხ. ბმული – <https://netgazeti.ge/news/431863/>

33 „ცაგერისა და ონის მუნიციპალიტეტებში მიმდინარე ჰესების მშენებლობასთან დაკავშირებული გამოწვევები“ გვ. 8-9 – „მწვანე ალტერნატივა“ და „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“- იხ. ბმული – http://greenalt.org/wp-content/uploads/2019/11/cagerisa_da_onshi_hesebis_mSeneblobasTan_dakavSirebuli_gamowvevi.pdf

34 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2020 წლის 21 იანვრის N729/01 წერილი – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

35 შპს „ენკა რინიუებლზის“ 2020 წლის 27 იანვრის წერილი თანდართულ დოკუმენტაციასთან ერთად – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

ბულოდ წარმოსადგენ კვლევაზე, რომელთა უმრავლესობა კომპანიამ მშენებლობის დაწყებამდე უნდა შეასრულოს.³⁶

გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი სრულად და ამომწურავად განსაზღვრავს იმ ინფორმაციის ფარგლებს, რომელსაც გზმ-ანგარიში უნდა მოიცავდეს და რომლის საფუძველზეც, სამინისტრო უფლებამოსილია, გასცეს დადებითი ნებართვა.³⁷

კოდექსი არ იცნობს რამე სახის პირობიანი ნებართვის გაცემის შესაძლებლობას, ამგვარი მიდგომა პირდაპირ ეწინააღმდეგება გარემოსდაცვით პრინციპებს. დაუშვებელია პროექტზე სრული და ყოველმხრივი ინფორმაციის არსებობის, მისი სავალდებულო საექსპერტო შეფასების გარეშე მიღებული იქნეს რაიმე სახის გადაწყვეტილება.

პირობიანი გადაწყვეტილება, ერთგვარად „ბრმა“ გარემოსდაცვით გადაწყვეტილებას წარმოადგენს, როდესაც სახელმწიფოს ადგილობრივი გარემოს თაობაზე სრული და ყოვლისმომცველი შეფასება არ გააჩნია. აღნიშნული გარემოსდაცვითი სტანდარტების მნიშვნელოვან დარღვევას წარმოადგენს და კანონმდებლობის საფუძველზე ადმინისტრაციულ სამართლებრივი აქტის – გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველს ქმნის.

საგულისხმოა, რომ პირობიანი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების საკანონმდებლო მოწესრიგების არარსებობის პირობებში კომპანიის მიერ დამატებით წარმოდგენილი კვლევების შეფასება, საჯარო განხილვის ჩატარების უზრუნველყოფა და საზოგადოების ამომწურავი ინფორმირება არ ხორციელდება. ბოლო ერთი წლის მანძილზე, შპს „ენკა რინიუებლზმა“ გარემოს დაცვის სამინისტროს რამდენიმე დამატებითი კვლევა წარუდგინა. სამინისტრომ კვლევები დაინტერესებული პირების, ადგილობრივი მოსახლეობისა და დარგის ექსპერტების შეფასების გარეშე შეიტანხმა. მსგავს პირობებში შეუძლებელია ვიმსჯელოთ, თუ რამდენად სიღრმისეულად შეასრულა შპს „ენკა რინიუებლზმა“ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობები და უზრუნველყოფს თუ არა დამატებით წარდგენილი ინფორმაცია გზმ ანგარიშის ნაკლოვანებების შევსებას.³⁸

36 წყალტუბოსა და ცაგერის მუნიციპალიტეტებში, შპს „ენკა რინიუებლზის“ მდ. რიონზე ორსაფეხურიანი ჰესების კასკადის (ტეიში ჰესი 100 მგვტ დადგმული სიმძლავრით და ნამახვანი-ჟონეთი ჰესი – 333 მგვტ დადგმული სიმძლავრით) მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროექტში ექსპლუატაციის პირობების ცვლილებებზე (ქვედა ნამახვანი) გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის შესახებ“ მ– 28.02.2020 წ. – მუხლი 5-30 – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/28460>

37 გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი, მუხლი 10 – იხ. ბმული - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3691981>

38 „მოკლედ ნამოხვანი ჰესის დარღვევებზე“ – 01.02.2021 წ. – იხ. ბმული – http://greenalt.org/mokled_namokhvanis_hesis_dargvevbez/

პირობების შეუსრულებლობის გამო შპს „ენკა რინიუებლზი“ დაჯარიმდა

აღსანიშნავია, რომ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობები შპს „ენკა რინიუებლზს“ სრულად ჯერ ისევ არ შეუსრულებია. 2021 წლის 18 იანვარს გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტმა წყალტუბოს მუნიციპალიტეტში მიმდინარე სამუშაოების ინსპექტირებისას გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებით დადგენილი პირობების დარღვევა დააფიქსირა და მშენებელი კომპანია ადმინისტრაციულ სამართლადარღვევათა კოდექსის საფუძველზე 2 000 ლარით დააჯარიმა.³⁹ ადმინისტრაციული სამართლადარღვევის ოქმით დადგენილი იქნა, რომ კომპანიამ გარემოს დაცვის სამინისტროში პროექტის მშენებლობის დაწყებამდე არ წარადგინა:

- მშენებლობის სატრანსპორტო სქემა ქ. ქუთაისის შემოვლით
- ფუჭი ქანების სანაყარო პროექტები
- ტვიშის ზონაში წარმოებული ყურძნისა და ღვინის ხარისხობრივ მახასიათებლებზე მონიტორინგის მონაცემები და შემარბილებელი ან/და საკომპენსაციო ღონისძიებები
- სამშენებლო პროექტების/ბანაკების პროექტები

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტმა ასევე დაადგინა, რომ კაშხლის მშენებლობის დაწყებამდე კომპანია ვალდებული იყო, სამინისტროში სიღრმისეული წყალსაგდებებით გატარებული ნაკადის ენერგიის ჩაქრობის პირობები წარედგინა. თუმცა აღნიშნული ასევე არ შესრულდა.

უცნობია, რამდენად შეძლებს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ჯარიმის ოდენობა პროექტის განმახორციელებელი კომპანიის იძულებას, უზრუნველყოს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობების დაუყოვნებლივი შესრულება და სამინისტროს სრულად წარუდგინოს სავალდებულო გარემოსდაცვითი კვლევები. მითითებული ფაქტობრივი გარემოებები ცხადად აჩვენებს, პირობიანი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების უკანონო ხასიათსა და არაქმედით პრაქტიკას.

39 ნამახვანჰესების კასკადის მშენებლობა კანონის დარღვევით მიმდინარეობს – მწვანე ალტერნატივა – 22.02.2021 წ. – იბ. ბმული – https://reginfo.ge/environment/item/21167-namaxvan-besebis-kaskadis-mshenebloba-kanonis-dargvevit-mimdinareobs-%E2%80%9393-mxvane-alternativa?fbclid=IwAR3HieT_QlXFjsmfUPTXcpCrMWa1kjGGDOSpCWJss9SDakxJADMOeEHY6o

ირსებული კვლევა: რამდენად არის წარმოდგენილი კვლევა დისკუსიური გეოლოგიური, ჰიდროლოგიური და ეკოლოგიური მიმართულებით?

ქვემო ნამახვანი ჰესის გზ-ანგარიში „გამა კონსალტინგის“ მიერ არის შედგენილი. აღნიშნულ კომპანიას უკავშირდება საქართველოში არსებული თითქმის ყველა ჰიდროელექტროსადგურის ანგარიში. მათ შორის, „გამა კონსალტინგის“ მომზადებულია შუახევი ჰესის გზ-ანგარიში,⁴⁰ რომელმაც ექსპლუატაციაში მიღების შემდეგ მნიშვნელოვანი ავარია განიცადა და აღმოჩნდა, რომ სადერივაციო გვირაბი სათანადოდ და სრულყოფილი გამოკვლევის გარეშე აშენდა.⁴¹ „გამა კონსალტინგის“ მომზადებულია ნამახვანის ჰესების კასკადის 2015 წლის გზ ანგარიშიც, რომელშიც მოგვიანებით შესული ცვლილებების დასაბუთება სწორედ განხორციელებული კვლევების არასრულფასოვან ხასიათს უკავშირდება.

მათ შორის, გარემოს დაცვის სამინისტრო საკუთარ გადაწყვეტილებაში მიუთითებს 2015 წლის გზ ანგარიშის ნაკლოვანებებზე და იმ გარემოებებზე, რაც პრაქტიკულად შეუძლებელს ხდიდა პროექტის განხორციელებას და ექსპლუატაციას.⁴²

მსგავსი შეფასების მიუხედავად, სამინისტროს მიერ დადებითი დასკვნა იქნა გაცემული 2015 წლის ანგარიშზეც და დღეის მდგომარეობით, კვლავ დამატებითი შეფასებების გარეშე ეყრდნობა „გამა კონსალტინგის“ მიერ შესრულებულ კვლევებს. კვლევები კი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სპეციალისტების შეფასებით არასათანადოდ, საფუძვლიანი გამოკვლევების გარეშე არის შედგენილი. აღნიშნული კი გულისხმობს გეოლოგიურ და სეისმოლოგიურ საფრთხეებს, მდინარე რიონის წყლის რესურსისთვის შექმნილ საშიშროებებს და რიონის ხეობაში არსებული ბუნებრივი ჰაბიტატების განადგურების რისკებს. საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტრო ვალდებული იყო, ეს რისკები სათანადოდ შეეფასებინა, გადამოწმებინა და პროექტის დაუსაბუთებულობის შემთხვევაში, უარი ეთქვა დადებითი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემაზე.

40 „შუახევი ჰესის გარემოზე გემომქმედების ანგარიში“ – იხ. ბმული – <https://www.ebrd.com/english/pages/project/eia/45335esiag.pdf>

41 „რატომ არ მუშაობს 2 წლის წინ დასრულებული შუახევი ჰესი დღემდე“ 25.04.2019 წ. – იხ. ბმული – <https://www.radiotavisupleba.ge/a/%E1%83%A8%E1%83%A3%E1%83%90%E1%83%AE%E1%83%94%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%B0%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%90%E1%83%A8%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%92%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%95%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A2%E1%83%90%E1%83%9E%E1%83%96%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1/29903670.html>

42 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სკოპინგის დასკვნა N100 – 01.10.2019 წ. – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/22523> – გვ. 2-5

გეოლოგიური კვლევები

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში წარდგენილი გზმ ანგარიში, რომელიც გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის საფუძველი გახდა, სრულყოფილად ვერ აფასებს ადგილზე არსებულ გეოლოგიურ პირობებს. პროექტის მასშტაბის და შესაძლო საფრთხეების გათვალისწინებით, სამინისტრო ვალდებული იყო, მხოლოდ სრულად წარმოდგენილი გეოლოგიური კვლევების შემდეგ დაეწყო მსჯელობა გადაწყვეტილების მისაღებად. აღნიშნული ვალდებულების მიუხედავად, სამინისტრომ დადებითი გადაწყვეტილება მიიღო, ხოლო დამატებითი გეოლოგიური კვლევების წარმოადგენა კომპანიას შემდგომ პერიოდში დაავალა. გეოლოგიური მდგომარეობის არასრულფასოვანი შეფასების თაობაზე სამინისტრომ გზმ-ანგარიშის განხილვის ეტაპზეც განაცხადა, როცა დამატებით მოითხოვა სეისმოლოგიურ კვლევასთან და რისკებთან დაკავშირებული სრული ინფორმაციის წარმოდგენა.⁴³ მსგავსი მოთხოვნის მიუხედავად, დამატებით წარდგენილ დოკუმენტაციაში კომპანია აღნიშნავს, რომ სეისმური კვლევები თან ერთვის ანგარიშს, დამატებითი კვლევების საჭიროება კი არ არსებობს.⁴⁴

სამინისტროს მოთხოვნის მიუხედავად, გზმ-ანგარიშში ასახული „მიძინებული“ მეწყრის თაობაზე შპს „ენკა რინიუებლზმა“ ასევე არ წარადგინა დეტალური კვლევა. ანგარიშის მიხედვით, მეწყერზე წყალსაცავის გავლენის დონე შეფასებულია როგორც დაბალი ზეგავლენა. აქვე კომპანია განმარტავს, რომ მითითებულ ტერიტორიაზე მეწყრული პროცესების შეფასება, სათანადო მონაცემების გამოყენებით დაგეგმილია, თუმცა გაზომვების შესრულება დამოკიდებული იქნება ნებართვის მიღებაზე, ადგილობრივი, კერძო საკუთრებაში არსებული მიწების გამოსყიდვაზე და მინიმუმ ერთწლიან საკვლევ სამუშაოზე.⁴⁵

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში არსებული დედამიწის შემსწავლელ მეცნიერებათა ინსტიტუტისა და სეისმური მონიტორინგის ცენტრის დირექტორის განცხადებით ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის საპროექტო ტერიტორია სეისმურად აქტიურ უბანს წარმოადგენს. ჰესი გაგრა-ჭავის ტექტონიკურად აქტიურ სტრუქტურაზე მდებარეობს, რომელზედაც 1991 წელს, კავკასიაში რეგისტრირებული ყველაზე დიდი $M=7$ მგნიტუდის მიწისძვრა მოხდა. სეისმოლოგები მიიჩნევენ, რომ გზმ-ანგარიშში წარმოდგენილი კვლევების მიხედვით, ჰესი არ არის გათვლილი მიწისძვრის შემთხვევაში მოსალოდნელ დატვირთვაზე. შესაძლო ავარიის შემთხვევა-

43 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2020 წლის 21 იანვრის N729/01 წერილი – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

44 შპს „ენკა რინიუებლზის“ 2020 წლის 27 იანვრის წერილი, პუნქტი 3, თანდართულ დოკუმენტაციასთან ერთად – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

45 შპს „ენკა რინიუებლზის“ 2020 წლის 27 იანვრის წერილი თანდართულ დოკუმენტაციასთან ერთად – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

ში გარდაუვალი იქნება რიონის ხეობის დატბორვა, რაც მნიშვნელოვან საფრთხეს შეუქმნის რიონის ხეობის მოსახლეობას, ადგილობრივ სოფლებსა და ქალაქ ქუთაისს.⁴⁶

ჰიდროლოგიური კვლევები

ნამახვანის ჰიდროელექტროსადგურების კასკადის პროექტში მდინარე რიონის წყლის ეკოლოგიური ხარჯად $16\text{მ}^3/\text{წმ}$ არის მითითებული. გარემოსდაცვითი ექსპერტები დიდი ხანია საუბრობენ, ეკოლოგიური ხარჯის გამოთვლასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე. ეკოლოგიური ხარჯი განსაზღვრავს ჰიდროელექტროსადგურის მუშაობის პროცესში მდინარიდან აღებულ და მდინარეში დატოვებული წყლის რესურსის მოცულობას. ქვეყანას არ გააჩნია ინფორმაცია საკუთარი მდინარეების წყალუხვობის თაობაზე, შესაბამისად, რთულია განისაზღვროს ჰესის ფუნქციონირებისათვის გათვლილი ეკოლოგიური ხარჯის ოდენობა რა გავლენას მოახდეს მდინარეზე. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ნამახვანი ჰესის პროექტით გათვალისწინებული ეკოლოგიური ხარჯის ოდენობა დამატებით მნიშვნელოვან გამოკვლევასა და დასაბუთებას საჭიროებს. მითითებული კვლევების გარეშე განხორციელებული საქმიანობა მნიშვნელოვან საფრთხეს შეუქმნის მდინარე რიონსა და მასში მოხინდრე ცოცხალ სამყაროს.

საგულისხმოა, რომ ანგარიშის განხილვის ეტაპზე გარემოს დაცვის სამინისტრომ, ქ. ქუთაისის ფარგლებში მდ. რიონის მინიმალური სანიტარული ნორმების გათვალისწინებით, ეკოლოგიური ხარჯის სიდიდის დამატებითი დასაბუთება მოითხოვა.⁴⁷ სამინისტროს მოთხოვნის მიუხედავად, კომპანიამ დამატებით კვლევები არ წარადგინა. სამინისტროში წარდგენილი წერილით ირკვევა კომპანიის პოზიცია მოთხოვნებთან დაკავშირებით – „აღნიშნული კვლევები სკოპინგის დასკვნით გათვალისწინებული არ ყოფილა, ხოლო მოთხოვნილი ინფორმაცია 2015 წლის გზ – ანგარიშში ისედაც იყო ასახული.“⁴⁸ საგულისხმოა, რომ სამინისტრომ მითითებული პასუხი მიიღო, კომპანიას დამატებითი კვლევები აღარ მოსთხოვა და არც პირობიან გადაწყვეტილებაში გაითვალისწინა დამატებით დასაბუთების წარმოდგენის აუცილებლობა.

46 „ჰესი თუ დაინგრა ქუთაისს 20 მეტრიანი ტალღა დაარტყამს“ – თეა გოდოლაძე – 29.11.2020 წ. – იხ. ბმული – <https://www.facebook.com/118752518609712/videos/122407419522261>

47 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 2020 წლის 21 იანვრის N729/01 წერილი – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

48 შპს „ენკა რინიუებლის“ 2020 წლის 27 იანვრის წერილი თანდართულ დოკუმენტაციასთან ერთად – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

იეთიოფაუნასთან დაკავშირებული კვლევები

გარემოზე ზემოქმედების ანგარიში არ მოიცავს სრულ და საფუძვლიან კვლევებს მდინარე რიონის იეთიოფაუნის თაობაზე. მდინარე რიონში მობინადრე თევზების სახეობების სრულყოფილი გამოკვლევის გარეშე, გზშ-ანგარიში ვერ სათანადოდ ვერ აფასებს იეთიოფაუნაზე პროექტის ზემოქმედების შეფასებას, შესაბამისად, არ არსებობს ზეგავლენის შემოკლებული და შემამსუბუქებელი ღონისძიებები.

ამასთან, 2018 წლის ნოემბერში სტრასბურგში გამართული ბერნის კონვენციის მუდმივმოქმედი კომიტეტის შეხვედრაზე დადგენილი იქნა, რომ მდ. რიონი საქართველოში ერთადერთი მდინარეა ზუთხისებრთა ბუნებრივ პირობებში გასამრავლებლად.⁴⁹ მდინარე რიონის მნიშვნელობა კომიტეტის მიერ აღიარებული იქნა და მის როგორც ქვემო, ასევე ზემო ბიეფში დაგეგმილი ნებისმიერი ზემოქმედება წინასწარ უნდა იქნეს შეფასებული. მდინარე რიონი მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ჰაბიტატია და მასგააჩნია განსაკუთრებული ეროვნული, რეგიონული და გლობალური მნიშვნელობა ზუთხისებრთა გადარჩენისა და მათი სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციების აღდგენისთვის. სამინისტრო ზუთხისებრთა მნიშვნელობაზე ჯერ კიდევ სკრინინგის დასკვნაში მიუთითებდა.⁵⁰

“Fauna and Flora International”-ის კავკასიის პროგრამის კონსერვაციის ოფიცერმა წერილობით მიმართა გარემოს დაცვის სამინისტროს და საკითხზე სათანადო გამოკვლევის გარეშე დაუშვებლად მიიჩნია დადებითი ნებართვის გაცემა.⁵¹

საკითხის მსგავსი მნიშვნელობის მიუხედავად გზშ-ანგარიშში დღემდე არ გვხვდება აღნიშნული გარემოებების სრულყოფილი შეფასება.

49 „Pan-European Action Plan for Sturgeons” – იხ. ბმული – <https://rm.coe.int/pan-european-action-plan-for-sturgeons/16808e84f3>

50 ნამახვანის ჰესების კასკადის მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროექტში შეტანილი ცვლილებებზე (ექსპლუატაციის პირობების შეცვლა) სკრინინგის გადაწყვეტილების შესახებ – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2019 14 თებერვლის N2-143 ბრძანება – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/Files/ViewFile/13031>

51 საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მიერ საჯაროდ გამოქვეყნებული ინფორმაცია – დანართი 17 – იხ. ბმული – <https://mepa.gov.ge/Ge/PublicInformation/19341>

დასკვნა

ნამახვანი ჰესის პროექტის განხორციელების თაობაზე სახელმწიფოს მიერ მიღებული გარემოსდაცვითი ნებართვის ანალიზი პროცესების მიმდინარეობისას შიდა კანონმდებლობითა და საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილი გარემოსდაცვითი პრინციპების უხეშ დარღვევებს ააშკარავებს. გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში დაირღვა საზოგადოებისა და დაინტერესებული პირების ჩართულობის მოთხოვნები. გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში არსებული კვლევები დაუსაბუთებელია და ვერ აღწერს პროექტის სრულ ზეგავლენას, შესაბამისად, პროექტში სრულად ვერ გვხვდება ზიანის შემამსუბუქებელი და მაკომპენსირებელი სათანადო ღონისძიებები. პროექტის მახასიათებლებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს დღემდე არ გააჩნია დასაბუთებული პასუხები პროექტის სეიმოლოგიური სიმყარისა და უსაფრთხოების თაობაზე. მეორე მხრივ, დარგის სპეციალისტები ადგილობრივი გეოლოგიური აგებულების უკიდურესად მნიშვნელოვან და საყურადღებო ასპექტებზე ამახვილებენ ყურადღებას. თითოეული მითითებული გარემოება გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის როგორც პროცედურული, ისე შინაარსობრივი ხასიათის დარღვევას წარმოადგენს და არსებული ნებართვის გაუქმების საფუძველს ქმნის.⁵² ხოლო დამატებით, ზემო ნამახვანი ჰესის თაობაზე გარემოზე ზემოქმედების შეფასების და გარემოსდაცვითი ნებართვის არარსებობა პროექტის ბუნდოვანებასა და სახელმწიფოებრივად გაუმრეხლობას კიდევ უფრო ნათლად გვიჩვენებს. აღნიშნულ პირობებში, სახელმწიფო ვალდებულია რეალურად გამოიკვლიოს ნამახვანჰესის მშენებლობისა და ექსპლუატაციის მოსალოდნელი შედეგები, გააცნოს ის საზოგადოებას და მხოლოდ კომპლექსური შეჯამების შედეგად მიიღოს ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის განხორციელებაზე სათანადო გადაწყვეტილება.

52 საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი – მუხლი 601

